

Beata NAMYŚLAK
Uniwersytet Wrocławski

EUROPEJSKA STOLICA KULTURY
SZANSĄ NA ZMIANY W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ.
PRZYKŁAD WROCŁAWIA

THE EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE
AS A CHANCE FOR CHANGES IN A CITY SPACE.
THE CASE OF WROCŁAW

ABSTRACT: The article consists of two parts. In the first one the author presents the idea of the competition for the title European Capital of Culture, and also selected cities which had changed their image thanks to that title. The second part is concerned on changes which take place or which are planned in the Wrocław city space in connection with organization of the ECC in 2016.

KEY WORDS: spatial changes, Wrocław, the European Capital of Culture

Wprowadzenie

Współpracę sieciową zawiązują miasta o podobnym profilu działalności należącej do sektora kreatywnego¹. Celem takich sieci jest wymiana doświadczeń, *know-how*, które mogą się stać źródłem inspiracji w kształtowaniu polityki lokalnej. Docelowo sieć służy rozwojowi przemysłów kreatywnych poprzez wzmacnianie potencjału współpracujących miast. Najbardziej prestiżowa to Sieć Miast Kreatywnych UNESCO (*Creative Cities Network UNESCO*). Siecią, której progi wstępu dla nowych kandydatów nie są aż tak wysokie, jest europejska sieć dużych miast Eurocities. Artykuł ten poświęcony jest natomiast konkursowi o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury, który stanowi interesujący przykład inicjatywy okołosieciowej.

¹ Koncepcję i znaczenie sektora kreatywnego we współczesnych procesach społecznych i ekonomicznych podejmowało w swoich pracach szereg autorów zarówno z Polski (m.in. Drobniak, Wrana 2008, Klasik 2011, Smoleń 2003, Stryjakiewicz, Stachowiak 2010), jak i z zagranicy (Evans 2009, Florida 2005, Landry 2000, Pratt 2008, Throsby 2001, Towse 2011).

Zamierzeniem konkursu o uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury jest poprawa wizerunku miasta w kraju i za granicą poprzez pokazanie potencjału w zakresie dziedzictwa kulturowego, rewitalizacja tkanki miejskiej zarówno w aspekcie urbanistycznym, jak i społecznym, ukazanie dziedzictwa kulturowego miasta i regionu oraz rozwój działalności inspirowanych kulturą. Ważne jest, aby w planach pojawiło się nie tylko wybudowanie nowych budynków, ale przede wszystkim stworzenie długotrwałego, spójnego programu ich wykorzystania na cele kulturalne w mieście. Wskazane jest też określenie roli kultury w przewyższaniu programów społecznych poprzez kierowanie projektów do pewnych grup docelowych, np. osób niepełnosprawnych.

Celem artykułu jest ukazanie zmian w przestrzeni miejskiej Wrocławia, które są aktualnie realizowane lub zostały już zrealizowane w ramach przygotowań do realizacji programu obchodów Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 r.

Historia organizacji konkursu o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury

W latach 1985–2011 wybrano łącznie 44 miasta na ESK. W tym okresie kilkakrotnie zmieniano wytyczne, zgodnie z którymi dokonywano wyboru ESK. Początkowo były to znane centra kultury, w większości przypadków istotne metropolie w sieci miast Europy: Florencja (1986), Amsterdam (1987), Berlin Zachodni (1988), Paryż (1989). Począwszy od 1990 r., kiedy to wybrano Glasgow, postanowiono dać szansę miastom borykającym się z problemami restrukturyzacji przemysłu, czyli z problemami natury społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Również w kilku innych przypadkach działalności twórcze miały stać się panaceum na ożywienie pogrążonych w inercji miast o znacznych obszarach poprzemysłowych, charakteryzujących się branżami z kategorii *sunset industries*, jak m.in. Antwerpia (1993), Lille (2004). Warto dodać, że w kilkunastu edycjach konkursu wybierano miasta zaledwie około 100-tysięczne, m.in. Stavanger – 117 tys. mieszkańców, Awinion – 87 tys., i mniejsze, np. Weimar – niespełna 65 tys., który specjalnie na tę okoliczność otrzymał połączenia kolei dużych prędkości ICE z innymi niemieckimi miastami. Relatywnie niewielka liczba ludności niektórych miast świadczy o tym, że potencjał ilościowy odgrywał i nadal odgrywa mniejszą rolę w tym konkursie niż potencjał jakościowy.

Eksperymentalnie potraktowano konkurs w 2000 r. Każdy kraj w Europie mógł wówczas zgłosić po jednym mieście-kandydacie. Z takiego grona wybrano następnie dziewięć miast: Awinion, Bergen, Bolonię, Brukselę, Helsinki, Kraków, Pragę, Reykjavik i Santiago de Compostela, które utworzyły Stowarzyszenie Europejskich Miast Kultury 2000 r. (*Association of European Cities of Culture of the Year 2000 – AECC*). W specjalnym dokumencie każde z miast określiło pod odpowiednim hasłem swoje cele działania, np. Helsinki: „Wiedza, technologia i przyszłość”, Reykjavik: „Natura i kultura”.

Począwszy od 2009 r., wybierane są dwa miasta reprezentujące dwa kraje – jedno miasto spośród „starych” członków UE i jedno z nowych państw członkowskich. Wy-

brane dotychczas miasta z Europy Środkowej i Wschodniej to Wilno² (2009), Pecz (2010), Tallinn (2011) i Maribor (2012). Na nadchodzące lata planowana jest organizacja ESK w Koszycach, Rydze, Pilźnie i we Wrocławiu. Od 2020 r. grono ESK zwiększy się do 3 miast każdego roku, za sprawą zmiany formuły: jedno miasto ze „starej” UE, jedno z państw przyjętych przez UE w 2004 i 2007 r., jedno – z krajów bałkańskich.

Pewne emocje wzbudza proces finansowania inwestycji w ramach ESK. Wybrane miasto otrzymuje również specjalne fundusze na rozwój oferty kulturalnej. Aktualnie wydarzenia odbywające się w ramach ESK są finansowane przez UE w 25–60%. Łączna wielkość dofinansowania, pomijając nagrodę im. M. Mercouri, jest uzależniona od liczby i jakości złożonych projektów. Wielkość dotacji dla ESK w latach 1985–1999, a więc przed falami kryzysu, wahała się w granicach od 108 000 euro (Ateny) do 600 000 euro (Weimar, Sztokholm, Kopenhaga) (Gierat-Bieroń 2008). Aktualnie inwestycje te realizowane są w ramach programu Kultura 2007–2013³, w tym obszar: 1.3. Kultura: „Działania specjalne”, a także w ramach programów: Media 2007–2013, Młodzież w działaniu, Uczenie się przez całe życie, Europa dla mieszkańców oraz funduszy strukturalnych, w tym przede wszystkim PO „Infrastruktura i środowisko”: XI Priorytet: „Kultura i dziedzictwo kulturowe”. Nagroda im. M. Mercouri to z kolei kwota 1,5 mln euro. Niestety, w nowym budżecie unijnym na lata 2014–2021 przewiduje się jej redukcję o co najmniej 1/3 wartości. Poza tym Komisja Europejska może wybrać jedną z dwóch–trzech ESK w danym roku i tylko temu miastu przekazać nagrodę, jako bardziej potrzebującemu.

Nie wszystkie edycje były jednakowo udane. Literatura przedmiotu dowodzi, że sukces dzięki ESK odniosło tak naprawdę tylko kilka miast: Glasgow, Lille, Liverpool, Essen czy Antwerpia. Za mniej udane, wręcz niezauważone uznaje się ESK w Amsterdamie (1987), Paryżu (1999) i Patras (2006). Rewitalizacja Liverpoolu (ESK 2008) wzbudza do dzisiaj uznanie w Europie – nowoczesna dzielnica handlowa, miejskie doki zamienione w muzea, galerie, restauracje i hotele. Podczas obchodów ESK Liverpool odwiedziło około 9,7 mln turystów, a ostateczny zysk oszacowano na poziomie 753,8 mln funtów. Program realizacji ESK 2008 o nazwie Impact08 wdrażano w latach 2003–2007. W tym okresie pozyskano 32 sponsorów, którzy zainwestowali w różne przedsięwzięcia 26,4 mln funtów, co jest najlepszym wynikiem wśród wszystkich ESK. Potencjał sektora kreatywnego wzmocnił się w tym okresie o 1683 nowe podmioty gospodarcze i 11 000 zatrudnionych. Zorganizowano 7 tys. wydarzeń kulturalnych, 15 z nich uznano za przedsięwzięcia o randze światowej (np. Klimt Exhibition). Niemniej jednak nie wszystko się udało. Nie udało się m.in. w oczekiwanym stopniu zainteresować przedstawicieli klasy niższej (*lower socio-economic groups*) ani ściągnąć turystów z zagranicy (przewozy lotnicze nie odnotowały zwiększenia ruchu pasażerskiego) (Garcia, Melville, Cox 2010).

² Uważa się, że Wilno nie mogło się odpowiednio przygotować do organizacji ESK ze względu na ograniczenia finansowe, które dotknęły w 2009 r. obie ESK jako efekt cięć budżetowych na szczeblu unijnym.

³ Zasadnicze cele programu Kultura 2007–2013 to: promocja mobilności osób pracujących w sektorze kultury, wspieranie ponadnarodowego obiegu dzieł, wytworów artystycznych i kulturowych oraz dialog międzykulturowy.

Na podstawie raportów różnych miast można odnieść wrażenie, że najtrudniejszym wyzwaniem dla miast z tytułem Europejskiej Stolicy Kultury jest przyciągnięcie turystów z zagranicy i nadanie przedsięwzięciu rangi międzynarodowej. Przeciętnie liczba turystów (krajowych i zagranicznych) odwiedzających ESK wzrasta w latach następnych o 12%. Na tym tle zwraca uwagę Glasgow (ESK 1990), w którym zdecydowanie wzrosła liczba turystów w następnych latach, szczególnie turystów z zagranicy. Aktualnie Glasgow zajmuje drugie miejsce w Wielkiej Brytanii (po Londynie) pod względem liczby zagranicznych turystów. Uznaje się, że jest to efekt poprawy wizerunku miasta, skutecznej rewitalizacji dzielnic poprzemysłowych, a także nowego programu edukacyjnego i znaczącego wsparcia dla instytucji kultury. Wszystkie te cechy stanowiły cele realizacji ESK w 1990 r.

Wrocław Europejską Stolicą Kultury 2016 – plany i zamierzenia⁴

Do organizacji Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 r. w Polsce kandydowało 11 miast (Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Łódź, Poznań, Szczecin, Toruń, Warszawa i Wrocław). W preselekcjach w 2010 r. wyłoniono pięciu półfinalistów: Gdańsk, Katowice, Lublin, Warszawę oraz Wrocław. Warto nadmienić, że metoda wyłaniania zwycięzcy w danym kraju jest kwestią umowną, np. w Republice Czeskiej, gdy wybierano miasto-gospodarza ESK 2015, eliminowano stopniowo po jednym kandydacie, aż ostatecznie pozostało tylko jedno miasto (Pilzno), któremu zasugerowano „tylko” konieczność mocniejszego zaakcentowania europejskiego wymiaru konkursu oraz poprawę organizacji komunikacji podczas ESK (*Designation of...* 2011). W Polsce system był inny. Z pięciu kontrkandydatów wybrano od razu zwycięzcę, co stało się faktem w czerwcu 2012 r. Zwyciężył Wrocław.

Jeszcze przed zapadnięciem tej decyzji w ramach przygotowań do organizacji ESK poczyniono kilka ważnych kroków. Jednym z nich było przygotowanie oficjalnej aplikacji Wrocławia o tytuł ESK 2016 pod tytułem „Przestrzenie dla piękna”, przedstawiającą motywy, które zadecydowały o chęci organizacji ESK, oraz wstępne zamierzenia. W aplikacji wspomniano o:

- skomplikowanej historii miasta – jego przemianach, na które wpłynęli dawni i obecni mieszkańcy Wrocławia – którą warto byłoby ukazać mieszkańcom innych krajów;
- dążeniach miasta do przewyciężenia słabej znajomości Wrocławia wśród miast europejskich, co mogłoby się zmienić po prezentacji dolnośląskiego dziedzictwa kultury;
- próbie aktywnego zwalczania wykluczeń społecznych, w tym wykluczenia z udziału w kulturze ludzi młodych, bezrobotnych, rodzin wielodzietnych, seniorów i osób niepełnosprawnych;

⁴ Stan realizacji inwestycji, planowanych inicjatyw oraz uwagi autorki zawarte w tej części pracy pisane są z perspektywy października 2012 r.

– zmianie odbioru przestrzeni współczesnych miast, które budzą często w ich mieszkańcach niechęć, w rezultacie czego mieszkańcy nie czują się współgospodarzami swych miast;

– rozwoju kultury w cyberprzestrzeni jako nowej płaszczyzny wymiany twórczości artystycznej;

– prowadzeniu innowacyjnych metod gospodarowania, które będą przyjazne dla środowiska naturalnego (Przestrzenie dla... 2012).

Aktualnie, gdy Wrocław jest już pewien organizacji ESK, projektowane zamierzenia nabierają realnych kształtów. Celem organizacji ESK we Wrocławiu jest osiągnięcie sukcesu na kilku płaszczyznach:

– artystycznej – zaplanowanie, przygotowanie i realizacja licznych projektów artystycznych;

– w przestrzeni miejskiej – dokończenie/realizacja od podstaw licznych projektów o charakterze funkcjonalno-przestrzennym związanych z rozbudową infrastruktury kultury lub rewitalizacją opartą na kulturze, jak również modernizacja infrastruktury kultury poprzez unowocześnienie istniejących wystaw czy przygotowanie powierzchni do przedsięwzięć artystycznych;

– społecznej (to zadanie może się okazać najtrudniejsze) – uspołecznienie debaty o kulturze i zainteresowanie mieszkańców kulturą na co dzień.

Osiągnięcia w każdej z tych dziedzin przybliżą Wrocław do następnych kroków naprzód w rozwoju miasta. Docelowo niezwykle pożądanym jest wzrost uczestnictwa dorosłych mieszkańców w kulturze do ok. 15%. Optymalny scenariusz zakłada zachęcenie mieszkańców Wrocławia do kontaktu z szeroko rozumianą kulturą wysoką. Pożądanym dla rozwoju miasta byłby również wzrost liczby turystów, widoczny oczywiście w ujęciu długofalowym, nie tylko w perspektywie roku 2016. W tej dziedzinie optymalny scenariusz przewiduje wzrost liczby turystów do ok. 6 mln osób każdego roku⁵. Zakłada się również, że spośród różnych rodzajów turystyki powinna dominować turystyka kulturowa.

Wpływ przygotowań do organizacji Europejskiej Stolicy Kultury na realizację nowych projektów w przestrzeni miejskiej Wrocławia

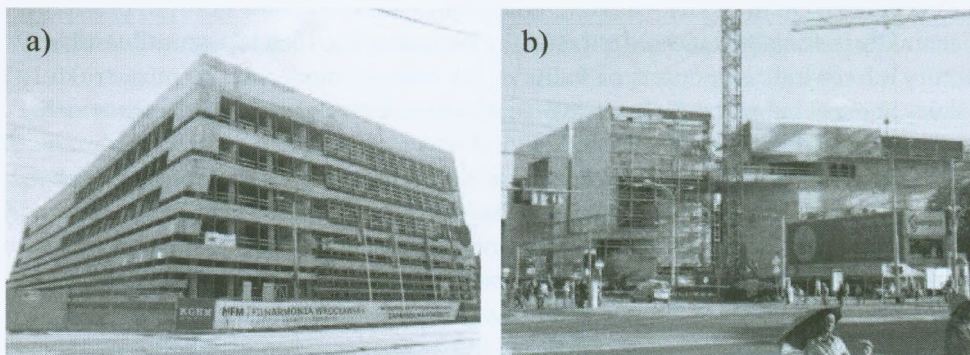
Istotny z punktu widzenia rozwoju miasta jest wpływ konkursu na przestrzeń miejską, czyli jakie inwestycje pojawiły się lub mają się pojawić we Wrocławiu ze względu na uczestnictwo miasta w konkursie o tytuł ESK 2016. W tej kwestii warto wspomnieć o inwestycjach typu *greenfield* oraz o realizowanych przykładach rewitalizacji:

– Nową, bardzo cenną inwestycją będzie Narodowe Forum Muzyki (pl. Wolności). Na kubaturę tego obiektu będą się składać: główna sala koncertowa dla 1800 osób,

⁵ Szacuje się, że w 2010 r. liczba turystów odwiedzających Wrocław wyniosła niespełna 3 mln. Tylko około 700 tys. osób skorzystało z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

trzy sale kameralne, pomieszczenia konferencyjno-biurowe i wystawiennicze oraz biblioteka. Budynek ma mieć powierzchnię użytkową 35,3 tys. m² (całkowitą 48,5 tys. m²), kubaturę 257 tys. m³ (6 kondygnacji nadziemnych i 3 podziemne). Obiekt będzie miejscem spotkań artystów grających różną muzykę, zaś lokalizacja w pobliżu opery ma symbolizować zestawienie tradycji i nowoczesności. Inwestycja jest aktualnie w budowie. Przewidywany czas ukończenia to koniec 2013 r. (fot. 1a).

– Trwa przebudowa Teatru Muzycznego Capitol, który z ciasnego obiektu o niewydolnej wentylacji stanie się sześciopiętrowym obiektem z trzykrotnie większą niż dotychczas sceną, widownią dla 720 osób i ze sceną kameralną połączoną ze studiem nagraniowym. Poprzez zmianę kubatury budynek teatru będzie wyglądać podobnie jak przed wojną (fot. 1b).

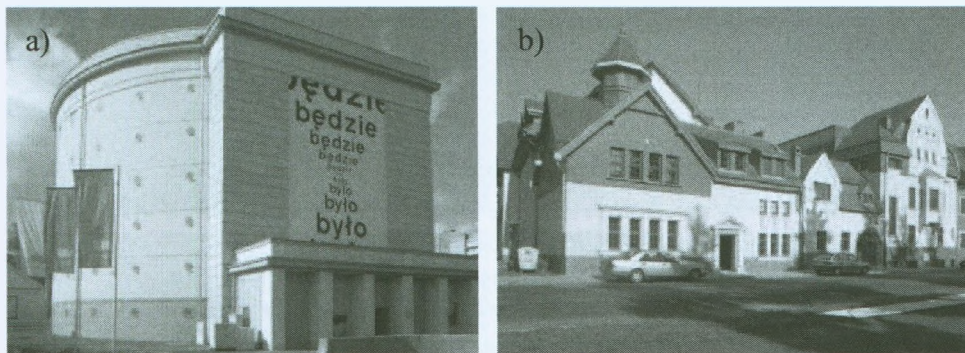
Fot. 1. Budowa nowych inwestycji z sektora kultury wysokiej we Wrocławiu (stan prac na październik 2012 r.): a) Narodowe Forum Muzyki przy pl. Wolności, b) Teatr Muzyczny Capitol przy ul. marsz. J. Piłsudskiego we Wrocławiu

– Ważne jest założenie pierwszego we Wrocławiu Muzeum Współczesnego. Jest ono zlokalizowane w dawnym schronie powstałym w 1942 r. (proj. R. Konwiarz) przy pl. Strzegomskim (fot. 2a). W latach 2010–2011 obiekt został poddany generalnemu remontowi i zaadaptowany na potrzeby siedziby muzeum⁶. W wyremontowanym obiekcie znajdują się przestrzenie wystaw czasowych, „żywe muzeum”, czyli czasowe aranżacje prac młodych artystów, oraz archiwum. W ten sposób Wrocław wpisał się w ogólnie panującą w Europie tendencję, polegającą na zagospodarowaniu obiektów z założenia o innym, „niekulturalnym” przeznaczeniu na muzeum sztuki współczesnej;

– Powstała nowa siedziba Instytutu im. Jerzego Grotowskiego. W tym przypadku wybór padł na dawny dom Stowarzyszenia Wioślarskiego Wratislavia (*Ruderverein Wratislavia*), który wybudowano w 1878 r. (proj. K. Helbig). Budynek o charakterze

⁶ Docelowo Muzeum Współczesne Wrocławia ma być ulokowane w nowym, specjalnie wybudowanym obiekcie przy ul. Purkyniego (w pobliżu Muzeum Architektury i Panoramy Raclawickiej). Niemniej jednak aktualnie projekt ten został odroczony.

eklektycznym z elementami wystroju utrzymanymi w duchu romantycznej secesji wyremontowano w latach 2008–2010. W obiekcie znajdują się m.in. sala studyjna z widownią dla 140 osób, 4 sale prób oraz Scena nad Rzeką (fot. 2b).

Fot. 2. Przykłady rewitalizacji poprzez kulturę: a) Muzeum Współczesne Wrocławia usytuowane w dawnym schronie przy pl. Strzegomskim (2011 r.); b) Instytut im. Jerzego Grotowskiego w dawnym siedzibie Stowarzyszenia Wioślarskiego Wratislavia przy ul. Na Grobli (2010 r.)

– Trwa również realizacja projektów o charakterze edukacyjnym i naukowym. Planowane jest Muzeum Wody w Miejskim Przedsiębiorstwie Wód i Kanalizacji. Zrealizowano natomiast już „Ogrody Doświadczeń – Humanitarium”. Jest to park rozrywki edukacyjnej dla dzieci i młodzieży zlokalizowany na terenie kampusu Wrocławskiego Centrum Badań EIT+ na Praczach Odrzańskich.

Zdecydowanie większe wyzwanie stanowi jednak przeprowadzenie rewitalizacji wybranych dzielnic: Psiego Pola oraz Przedmieścia Odrzańskiego, inaczej Nadodrza.

Plan rewitalizacji Psiego Pola realizowany jest na trzech płaszczyznach: urbanistycznej, społeczno-kulturalnej oraz gospodarczej (Rewitalizacja... 2010). Jednym z priorytetowych działań są remonty stanowiącej rdzeń Psiego Pola XIX-wiecznej zabudowy wielorodzinnej. Budynki te w wielu przypadkach nie były remontowane od końca II wojny światowej, przez co znajdują się w bardzo złym stanie technicznym, a stanowią przecież o małym miasteczkowym klimacie całego osiedla (fot. 3a, b). Zgodnie z ideą rewitalizacji tej dzielnicy wskazane byłoby ten klimat zachować. Dodatkowo podjęto decyzję o punktowym uzupełnieniu luk w zabudowie nowymi budynkami nawiązującymi wielkością oraz formą do istniejącej zabudowy i z zachowaniem ładu urbanistycznego. Z ul. Bolesława Krzywoustego, stanowiącej wyraźny element w układzie Psiego Pola, który identyfikuje przestrzeń oraz pełni funkcję centrotwórczą, zniknie ruch samochodowy, pozostanie tylko komunikacja miejska. Na tyłach kamienic przy ul. B. Krzywoustego powstał już pasaż handlowo-usługowy (fot. 3c, d). Chaotyczne zagospodarowanie przestrzeni publicznej rynku i obciążenie uciążliwym ruchem kołowym powodowało, że centrum tzw. starego Psiego Pola nie realizowało w pełni funkcji integracyjnej i kulturalnej. Chcąc to zmienić, podjęto decyzję o utworzeniu centrum

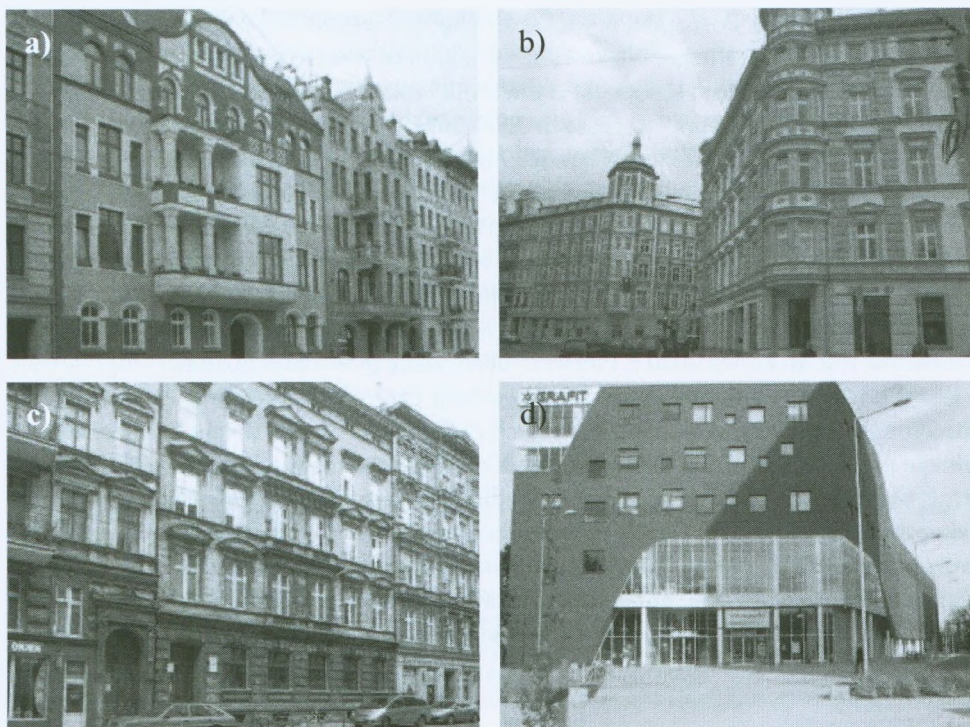

Fot. 3. Dotychczasowe efekty rewitalizacji Psiego Pola: a), b) realizacja prac przy ul. B. Krzywoustego; c), d) pasaż handlowy, a zarazem miejsce do spacerów i spędzania wolnego czasu na tyłach kamienic przy ul. B. Krzywoustego

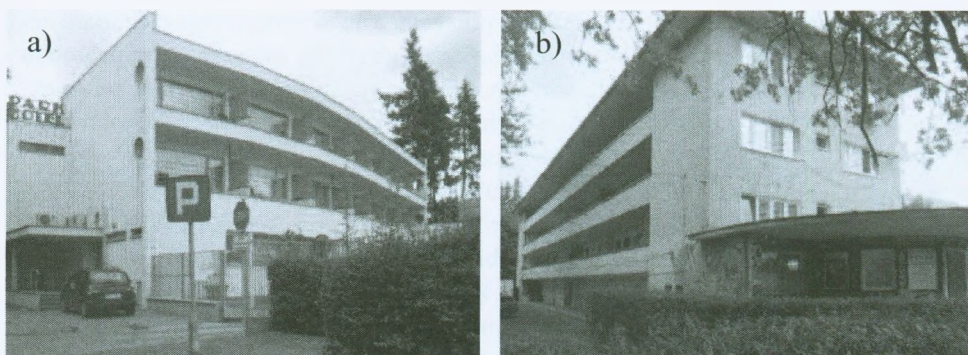
kultury wraz z biblioteką, mediateką i salą widowiskową. Obiekt ten będzie obejmował swoim zasięgiem całe Psie Pole, które jest przecież drugą z pięciu pod względem powierzchni dzielnic Wrocławia (ponad 97 km²).

Z kolei Przedmieście Odrzańskie, czyli dzisiejsze Nadodrze, zostało wyznaczone jako obszar wymagający pogłębionej rewitalizacji na podstawie niskiego poziomu wartości zasobów mieszkaniowych, niskich wskaźników charakteryzujących działalność gospodarczą i wysokiego poziomu przestępczości. W tym przypadku rewitalizacja urbanistyczna jest jednak bardziej zaawansowana (fot. 4). Nadodrze zgłoszone jest również do programu URBACT BRG dla projektu rewitalizacji dawnych traktów handlowych – ul. Chrobrego, pl. św. Macieja, ul. Łokietka. Wśród mieszkańców Wrocławia Nadodrze uchodzi za biedną i zdewastowaną dzielnicę. Charakteryzuje się długotrwałym bezrobociem mieszkańców oraz wysokim poziomem przestępczości i wykroczeń. Wartości tych wskaźników są wyższe niż średnia dla województwa. W zamierzeniach na obszarze tym powinien podnieść się poziom życia, przy równoczesnej zmianie charakteru dzielnicy na rzemieślniczo-artystyczny. W tym przypadku, bardziej niż na obszarze Psiego Pola, widoczne jest budowanie nowej tożsamości dzięki oddolnym

inicjatywom (np. działalność w „Łokietka 5” polegająca na informowaniu o działaniach podejmowanych w ramach rewitalizacji, debatach z udziałem mieszkańców, promocji designu i organizacji wydarzeń kulturalnych, które mają ożywić dzielnicę). Do projektów związanych zarówno z budową nowych obiektów, jak i z rewitalizacją obiektów już istniejących należy zaliczyć projekt wystawy mieszkaniowej, będącej nawiązaniem do Wystawy mieszkania i miejsca pracy („WuWa” – *Wohnungs- und Werkraumausstellung*), jaka odbyła się we Wrocławiu w 1929 r. na terenach targowych przylegających do Hali Stulecia i na Dąbiu – nieodległym obrębie geodezyjnym. Organizatorem wystawy był Niemiecki Związek Twórczy (*Deutscher Werkbund*). Na wystawie zaprezentowano 32 budynki mieszkalne: modelowe domy jednorodzinne wolno stojące, bliźniacze i szeregowo, różne formy optymalnych do zamieszkania budynków wielorodzinnych, przykładowe biura, a nawet przedszkole (fot. 5). (Ogólny plan osiedla, obejmujący prawie 7 ha, był jednak dość chaotyczny). Zaprezentowano również odpowiadające duchowi modernizmu meble i inne akcesoria domowe. Zdecydowana większość obiektów przetrwała do dzisiejszych czasów, choć tylko jeden z nich (Park Hotel) uległ gruntownej

Fot. 4. Rewitalizacja Przedmieścia Odrzańskiego: a), b) przykłady ukończonych prac remontowych przy ul. Pomorskiej i pl. Św. Macieja; c) kamienice, które czekają na zmianę wizerunku przy ul. W. Łokietka (w środkowej kamienicy znajduje się Infopunkt Nadodrze „Łokietka 5”); d) Centrum Biznesu Grafit wybudowane w 2012 r., nastawione głównie na przedsiębiorców, ma również w założeniu stanowić miejsce spotkań mieszkańców dzielnicy (Klub Pop Up 203)

Fot. 5. Stan obecny budynków osiedla wzorcowego wybudowanych na wystawę „WuWa” w 1929 r.: a) Park Hotel przy ul. M. Kopernika 9 (modelowy dom dla bezdzietnych małżeństw i osób samotnych, proj. H. Scharoun); b) dom mieszkalny przy ul. Tramwajowej 2 z poczekalnią tramwajową zaadaptowaną na zakład fryzjerski (modelowy galeriowy dom czynszowy z poczekalnią dla oczekujących na tramwaj, proj. P. Heim i A. Kempter)

modernizacji (fot. 5). Pozostałe, w większości będące własnością prywatną, wymagają remontu, często kapitalnego. Niektóre z nich, jak np. wzorcowy czteropiętrowy dom mieszkalny – obecny dom studencki „Pancernik” zostały znacznie przebudowane.

Projekt przygotowywany w ramach ESK 2016 obejmuje zarówno rewitalizację przedwojennego osiedla wzorcowego, jak i budowę nowego osiedla mieszkaniowego, idealnego pod względem architektonicznym i funkcjonalnym; dostosowanego do pracy w domu, uwzględniającego potrzebę przestrzeni publicznych, dostęp do komunikacji zbiorowej i różnorodnych usług. Osiedle ma się stać architektoniczną wizytówką założeń ESK 2016. Wyznaczony w tym celu obszar pod inwestycję wielkości 30 ha zlokalizowany jest na Żernikach (okolice ul. Kosmonautów). Realizacja całego projektu planowana jest do końca 2020 r. Pierwsze domy mają powstać w 2014 r.

Równie istotna co budowa nowych inwestycji czy rewitalizacja jest modernizacja aktualnie istniejących obiektów muzealnych i wystawienniczych w celu bardziej atrakcyjnego przekazu treści, a także zwiększenia zainteresowania wartościowymi zbiorami. Szczególny nacisk położony jest na multimedialne przedstawienie treści. W tym właśnie stylu powstały już we Wrocławiu nowe muzea/wystawy: interaktywne Muzeum „Pana Tadeusza” w Rynku przybliżające epokę romantyzmu europejskiego i polskiego czy Centrum Poznawcze w Hali Stulecia przedstawiające historię budowy Hali Stulecia i innych charakterystycznych konstrukcji na świecie oraz multimedialną historię miasta.

Zakończenie

Przygotowaniom do ESK we Wrocławiu towarzyszy realizacja szeregu zadań, które, generalizując, mają wymiar społeczny, kulturalny bądź przestrzenny. Na tym tle najbardziej pewny wydaje się wpływ ESK na przyspieszenie zmian w przestrzeni miasta.

Rozpoczęte budowy mimo pojawiających się problemów zapewne zakończą się sukcesem i nowe instytucje kultury rozpoczną działalność za rok lub dwa. Relatywnie szybko przebiegały prace remontowe w nowych ośrodkach kultury, które pojawiły się w budynkach pierwotnie o innym przeznaczeniu (w szczególności szybkim tempie powstało Humanitarium). Rewitalizacja wybranych dzielnic również postępuje. W przypadku Nadodrza interesujące jest, czy uda się nadać dzielnicy rzemieślniczo-artystyczny charakter. Niemniej jednak remonty kamienic i infrastruktury drogowej trwają. Skomplikowane będzie z pewnością przywrócenie świetności modelowym budynkom „WuWy”, ze względu na to, że zdecydowana większość z nich jest w rękach prywatnych właścicieli, którzy w dodatku niejednokrotnie dokonali przebudowy swojego domu (likwidacji okien, podwyższenia o jedną kondygnację). Autorka jest zdania, że najmniej pewna jest realizacja „WuWy 2” – rozmach tego przedsięwzięcia jest przecież ogromny. Projekt ten to wyzwanie dla Izby Architektów i deweloperów; miasto dało jedynie grunt pod inwestycję. Niepokój budzi prawdopodobny rozdzwitek między koncepcjami architektów, interesem deweloperów a stroną nabywców. Pozostaje pytanie – jak dużo będzie w stanie zapłacić nabywca za „modelowe” mieszkanie, może i bardzo dobrze zaprojektowane, zlokalizowane jednak z dala od centrum?

Pojawia się także pewna rozbieżność opinii na temat rodzaju projektów, które w pierwszym rzędzie powinny zostać realizowane. Jedna opcja zakłada realizację projektów flagowych, o których będzie się mówiło i które być może przejdą do historii miasta. Z drugiej strony, nie bez znaczenia jest rozwój kultury na poziomie osiedli, dzielnic, dla którego niezbędną jest budowa lub modernizacja lokalnych ośrodków kultury. Realizacja tylko pierwszej opcji ugruntuje pojęcie, że „kultura jest tylko dla elit”. Druga natomiast może zwiększyć uczestnictwo w kulturze większej grupy społecznej, czemu jednak nie będzie towarzyszyć rozgłos i prestiż. Optymalny scenariusz zakłada realizację i jednego, i drugiego zamierzenia. W praktyce jednak (takie są doświadczenia innych ESK) trzeba będzie na coś się zdecydować.

Bibliografia

- Designation of a European Capital of Culture for 2015 in the Czech Republic*. Preselection Report, Prague, 7th–8th December, 2009.
- Drobniak A., Wrana K., 2008, *Założenia metodyki badawczej aktywności kreatywnych miast aglomeracji*, [w:] *Kreatywna aglomeracja – potencjały, mechanizmy, aktywności. Podejścia metodologiczne*, red. A. Klasik, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice, s. 67–90.
- Evans G., 2009, *Creative cities, creative spaces and urban policy*, „Urban Studies” 46, s. 1003–1040.
- Florida R., 2005, *Cities and the creative class*, Routledge, New York–London.
- Garcia B., Melville R., Cox T., 2010, *Creating an impact: Liverpool's experience as European Capital of Culture*, University of Liverpool, Liverpool.
- Gierat-Bieroń B., 2008, *Europejskie Miasto Kultury. Europejska Stolica Kultury 1985–2008*. Instytut Dziedzictwa, Kraków.
- Klasik A., 2011, *The culture sector and creative industries as a new foundation of development of large cities and urban agglomerations*, [w:] *The cities and agglomerations development based on the culture sector and creative industries*, red. A. Klasik, Polish Academy of Science, Warsaw. *Studia Regionalia* 30, s. 14–41.

- Landry C., 2000, *The creative city: A toolkit for urban innovators*, Earthscans Publications, London.
- Pratt A.C., 2008, *Creative cities: The cultural industries and the creative class*. „Geografiska Annaler. Series B: Human Geography” 90 (2), s. 107–117.
- Przestrzenie dla piękna na nowo rozważone. Aplikacja Wrocławia o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016, (praca zespołowa), Wrocław, 2012.
- Rewitalizacja Psiego Pola, www.wroclaw.pl (15.11.2010).
- Smoleń M., 2003, *Przemysły kultury. Wpływ na rozwój miast*, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Stryjakiewicz T., Stachowiak K., 2010, *Sektor kreatywny w poznańskim obszarze metropolitalnym*. T. 1: *Uwagowania, poziom i dynamika rozwoju sektora kreatywnego w poznańskim obszarze metropolitalnym*, Bogucki Wydaw. Naukowe, Poznań.
- Throsby D., 2001, *Defining the artistic workforce: The Australian experience*, „Poetics” 28, s. 255–271.
- Towse R., 2011, *Ekonomia kultury. Kompendium*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa.

EUROPEJSKA STOLICA KULTURY SZANSĄ NA ZMIANY W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ. PRZYKŁAD WROCŁAWIA

ABSTRAKT: Artykuł składa się z dwóch części. W pierwszej autorka przedstawiła ideę konkursu o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury oraz wybrane przykłady miast, które zmieniły swój wizerunek dzięki uzyskaniu tego tytułu. Druga część opracowania ukazuje realizowane oraz planowane zmiany, jakie zachodzą w przestrzeni miejskiej Wrocławia, a które związane są z organizacją ESK w 2016 r.

SŁOWA KLUCZOWE: zmiany przestrzenne, Wrocław, Europejska Stolica Kultury